

2013

M.A. / Part II

SANSKRIT**Paper - V**

Full Marks : 100

Time : 4 Hours

The figures in the right-hand margin indicate full marks.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

Illustrate the answers wherever necessary.

FIRST HALF (Marks - 60)

1. Answer any one of the following : 10
- a) मम्मटदिशा काव्यस्वरूपं विशदयत।
- b) काव्यप्रकाशकारमते काव्यं कतिविधम्? कानि च तानि? तेष्व्याद्यस्वरूपं सोदाहरणं व्याख्यायताम्
- c) सप्रसंगं व्याख्यायताम् -
- i) इति हेतुस्तदुद्भवे
- ii) सकलप्रयोजनमौलिभूतं समन्तरमेव रसास्वादसमुद्भूतं विगलित - वेद्यान्तरमानन्दम्
2. Answer any one of the following : 10
- a) 'साक्षात्संकेतितं योऽर्थमभिधत्ते स वाचकः'-
अत्र संकेतितार्थो नाम किम्? स कतिविधः? तेषामवान्तरभेदाः सोदाहरणम् आलोच्यन्ताम्।
- b) 'तदेषा कथिता त्रिधा' - अत्र तदिति पदेन कस्य व्यपदेशः? तस्य त्रैविध्यं स्वरूपतः विश्लेषयत।
- c) सप्रसंगं व्याख्यायताम् -
- i) तात्पर्याथोऽपि केषुचित्।
- ii) विषय्यन्तः कृतेऽन्यस्मिन् सा स्यात् साध्यवसानिका

(Turn Over)

3. Answer any two of the following : 10 x 2

a) सभेदं सोदाहरणमुपमालङ्कार - स्वरूपं विशदयत।

b) सलक्षणं सोदाहरणं यथेच्छमलङ्कार -

द्वयस्य स्वरूपमालोच्यताम् -

श्लेषः, रूपकं, समासोक्तिः, अपह्नुतिः।

c) सयुक्तिकं यथेच्छं द्वयोः अलङ्कार - निर्णयः क्रियताम् -

i) आदाय वकुलगन्धानन्धीकुर्वन् पदे पदे भ्रमरान्।

अयमेति मन्दमन्दं कावेरीवारिपावनः पवनः॥

ii) सरसिजमनुविद्धं शैवलेनापि रम्यं

मलिनमपि हिमांशोर्लक्ष्म लक्ष्मीं तनोति।

इयमधिकमनोज्ञा वल्कलेनापि तन्वी

किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् ॥

iii) अनायासकृशं मध्यमशङ्कतरले दृशौ।

अभूषणमनोहारि वपुर्वयसि सुभ्रुवः॥

iv) धनिनोऽपि निरुन्मादा युवानोऽपि न चञ्चला।

प्रभावोऽप्यप्रमत्तास्ते महामहिमशालिनः॥

d) पार्थक्यं निरूपयत -

i) उत्प्रेक्षा - रूपकयोः

ii) दृष्टान्त - निदर्शनयोः

4. 'तस्याभावं जगदुरपरे' इत्यंशमाश्रित्य ध्वनिविरोधिमतमालोच्यताम्। 14

अथवा

वाच्यार्थापेक्षया वस्तुध्वनेः पार्थक्यम् आनन्दवर्धनदिशा आलोच्यताम्।

5. सप्रसंग व्याख्यायताम् - 6

प्रतीयमानं पुनरन्यदेव

वस्त्वस्ति वाणीषु महाकवीनाम्।

यत्रत् प्रसिद्धावयवातिरिक्तं

विभाति लावण्यमिवाङ्गनासु॥

अथवा

काव्यस्यात्मा स एवार्थस्तथा चादिकवेः पुरा।

क्रौञ्चद्वन्द्ववियोगोत्थः शोकः श्लोकत्वमागतः॥

SECOND HALF (Marks - 40)

1. What is the Necessity of Natyaveda 14

- Explain after Bharata

or

Write a Critical note on types of Rasa as stated in the Dramaturgy

2. Explain any one of the Following :

(a) i) जग्राह पाठ्यमृगवेदात्सामभ्यो गीतमेव च। 6

यजुर्वेदादभिनयान् रसानाथर्वणादपि॥

ii) भारती सात्त्वती चैव वृत्तिमारभती तथा।

समाश्रितः प्रयोगस्तु प्रयुक्तो वै मया द्विजाः॥

iii) आङ्गिको वाचिकश्चैव ह्याहार्यः सात्त्विकस्तथा।

चत्वारोऽभिनया ह्येते विज्ञेया नाट्यसंश्रयाः॥

or

b) Write short notes on any two of the following : 3 + 3

नाट्य, भरत, स्थायीभाव, वृत्ति

3. Explain -

14

'वस्तुनेता रसस्तेषां भेदकः' as cited in Daśarūpaka of Dhananjaya.

or

What do you mean by 'अर्थोपक्षेपक' ? Determine the varieties of अर्थोपक्षेपक and explain any two of them with proper citation in a drama.

4. Write short notes on any two of the following : 3 + 3

रूपक, मुखसन्धि, पताका and प्रकरी, कौशिकी वृत्ति, प्रस्तावना, नाटिका प्रकरण